

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ"

Mary
Anning

(1799-1847)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

Yıl 1811. İngiltere'nin güneybatısında küçük ve şirin bir sahil köyündeyiz. Mary, abisiyle birlikte kıyıda buldukları ilginç nesneleri aile bütçesine katkıda bulunmak için sattıkları tezgâhın başında.

Bir şeyler bulabildin mi sahilde abi? Sen yokken ben de turistlere taşlaşmış iki deniz kabuklusu, bir de kurumuş denizyıldızı sattım.

Harika Mary ama bunu boşver şimdi. Kayalıklarda kocaman bir timsah kafatası gördüm galiba!

Timsah kafatası mı! Mısır'da yaşasalar anılarım da İngiltere'de timsahın ne işi var?

Dur bakalım. İşin aslını birazdan anlatırız.

Heyecanlanan Mary abisiyle sahildeki kayalıklara gider.

Şurada bak! Görüyor musun?

Görüyorum ama buradan iyi seçemiyorum. Hadi inelim.

Aman yavaş, düşmeyin çocuklar.

Ay çok heyecanlı!

Dikkatle inip ilginç buluntuyu incelemeye başlarlar.

Gerçekten timsah başı kadar büyük... Ama kitaplarda gördüğüm timsahların gözleri hiç böyle değil ki... Balık desek o da değil...

Belki de bir canavardır! Her ne ise tezgâhımızdaki taşlaşmış o küçük deniz kabuklarının hepsinden çok para edeceği kesin.

Ne canavarı canım! Milyonlarca yıl önce yaşamış yırtıcı bir deniz canlısına ait eksik bir fosil işte.

Haklısın ama bu çocuklar bunu nereden bilsin Simitçiğim? O dönemde henüz dünyada kimsenin doğru düzgün açıklayabildiği şeyler değil fosiller.

Geçen günkü fırtınada deniz feci kabarmıştı. Bu şey, dalgaların uçurumdan kopardığı kayalarla birlikte aşağı yuvarlanmış olabilir...

Gövdesini de bulursak belki ne tür bir hayvan olduğunu anlayacak biri çıkar... Sen tezgâha dön, ben biraz etrafa bakınacağım abi.

Öyleyse şu çekici al Mary. Taş kırmak gerekebilir. Bastığın, tuttuğun yerlere de dikkat et.

Anlaştık.

Hah, küçük Mary fosil avcılığına başladı. Zaten sahilde bulup taşlaşmış deniz kabuklusu diye sattıkları şeyler de birtakım fosiller olsa gerek. Ne dersin Peynirciğim?

Bence de öyle Simitçiğim. Bu katman katman kayalıklar zengin bir fosil yatağı belli ki.

Mary abisinin çekiciyle sık sık sahile giderek fosilin eksik parçalarını arar. Birkaç ay sonra, yüksek kayaların arasında, buldukları baş bölümünün devamı olabileceğini düşündüğü oluşumlara rastlayınca köydeki büyüklerinden yardım ister. Köy halkından balıkçılar ve işçiler, güçlerini birleştirip kayalıklarda dikkatle çalışır. Mary bir yapboz çözer gibi, çıkan parçaları daha önce buldukları baş bölümüne eklediğinde önünde boyu 5 metre dolayında ve yaklaşık 200 milyon yıl önce yaşamış bir canlının formu belirir.

Tezgâhlarının yanında sergilemeye başladıkları fosil, turistler kadar bu işin ticaretini yapan fosil koleksiyoncularının da ilgisini çeker.

Eşsiz bir örnek! Bu fosile sahip olmak hayli ilgi çeker, sonra da şu küçük köylü kıza ödeyeceğimden çok daha yüksek bir fiyatta başkasına satabilirim. Heh heh!

Şu kırık dökük...
Ee... şeyin fiyatı nedir küçük hanım?

Nasıl yani? Öyle serbestçe fosil mi alıp satıyorlarmış? Yetkililere ya da bir müzeye haber vermek gerekmiyor mu?

Bilimsel buluşlara ve tarihî buluntulara dair bugün geçerli olan yasal uygulamalar o zamanlar tam oturmamış Simitçiğim.

Bu şekilde el değiştiren fosil, sonunda bilim insanlarının önüne gelir. İncelendiğinde soyu çok çok uzun zaman önce tükenmiş bir deniz yırtıcısı olduğu anlaşılır ve Yunanca "balık" ve "kertenkele" sözcükleri birleştirilerek "ichthysaur" olarak adlandırılır.

Yani bu canlıların dünyaya egemen olduğu çağlardan kalma. Ne? Çok da yaşlı görünmüyor, ihtiyar mı diyor yoksa?

Ha ha ha!
Çok komiksin ama öyle değil tabii ki.

Ichthysaur fosilinin bilim dünyasındaki yankıları, Mary'nin yaşamına yeni bir yön verir.

Bilim insanları bu bölgede soyu tükenmiş bilinmeyen başka türlere ait fosiller de bulunabileceğini söylüyor. Eh, ben de buraları avucumun içi gibi bildiğime göre...

O zaman rast gele Mary abla!

Rast gelsin elbet ama işi rastlantıya bırakmamalı. Sistemli çalışmalı.

Mary, fosillerle ilgili bir eğitim alma şansına sahip olmadığı için kendi kendini yetiştirme yoluna girer. Yakın kasabaların kütüphanelerinden edindiği yer bilimi ve biyoloji kitaplarını okur. Fosil ararken bilimsel veri olarak kullanılabilir her ayrıntıyı düzenli bir şekilde kaydeder, buluntuları zedelemekten çıkarır, özenle temizler ve her parçanın gerçekçi çizimlerini yapar.

Bilimsel eğitim almadığı hâlde bilim insanı titizliğiyle çalışmış. Bravo.

Evet. Bulduklarının yitip gitmemesi, bilim dünyasında değerlendirilebilmesi için elinden geleni yapmış.

İlerleyen yıllarda, yine soyu tükenmiş başka türlere ait bilimsel açıdan paha biçilmez değerde fosiller bulur. Araştırmalarında köpeği Tray de ona eşlik eder.

Doğrusu onunla canlıyken karşılaşmak istemezdim. Ya sen Tray?

Hav!

Mary ablanın köpeği haklı. Bence de hav!

Ha ha ha! Bu canlıların dünyaya egemen olduğu dönemde yaşamadığımız için şanslıyız. Şunun uzunluğuna baksana!

Mary Anning, küçüklüğünden beri sahip olduğu bilinmeyi öğrenme isteği ve basit bir çekiçle, türlü güçlüklerle geçen kısa ömrünün sonuna dek sayısız fosil keşfeder. Keşifleri, o dönemde yeni yeni filizlenmekte olan bu bilim dalına âdeta can suyu olur. Ne acı ki bilim dünyasına katkıları o yaşıyorken pek az takdir görür. Adı ya arka planda kalır ya da hiç anılmaz. Günümüzdeyse çalışmalarının hakkı teslim edilmiş, dünyanın ilk paleontologlarından yani fosil bilimcilerinden biri olduğu genel kabul görmüştür.

Öyleyse fosil bilimci Mary ablayı...

...saygıyla selamlıyoruz.